

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Role volného času romského etnika

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Autor práce: Hejpetrová Klára

Obor: Pedagogika volného času, PS

Ročník: 3.

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: _____

Podpis: _____

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Lucii Kolářové, Dr. theol., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Romské etnikum.....	7
1.1 K historii romského etnika a postavení Romů v ČR.....	7
1.2 Původ a historie Romů.....	7
1.3 Dřívější označení Romů.....	10
1.4 Romové v první polovině 20. století.....	11
1.5 Romové, 2. sv. válka a totalitní režim.....	11
1.6 Romové po Sametové revoluci.....	12
1.7 Romové a současný život u nás.....	13
1.8 Struktura romského společenství a role rodiny.....	15
1.9 Romové a jazyk.....	17
2.(Volný) čas a Romové.....	19
2.1 Romský životní styl (zvyky, tradice, způsoby trávení volného času).....	19
2.2 Vztah Romů ke vzdělání, práci, volnočasovým aktivitám.....	23
2.3 Alternativní pojetí času.....	26
2.4 Výchova romského dítěte.....	33
3.Možnosti volnočasové formace romských dětí.....	34
3.1 Osoby pracující s romskými dětmi.....	35
3.2 Střediska poskytující volnočasové aktivity.....	38
Závěr.....	41
Použitá literatura.....	43
Použité internetové zdroje.....	45
Abstrakt.....	46
Abstract.....	47

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku volnočasových aktivit ve vztahu k romskému etniku se zvláštním zaměřením na Českou republiku. V současné době je tomuto tématu veřejností, pedagogickou veřejností i médií věnována poměrně velká pozornost. Vedle řešení otázek vzdělávání romských dětí existuje i potřeba řešit jejich volnočasové aktivity, zapojení dětí a mládeže do vzdělávacích i zájmových kroužků, ať již při škole nebo při domech dětí a mládeže.

Cílem mé bakalářské práce je popsat, jakou roli hraje volný čas v kontextu romského etnika a jeho specifik.

V práci mapuji historii romského etnika, původ a historii Romů, jejich příchod do Evropy, postupné začleňování do společnosti a problémy s tím spojené. Věnuji se též označování Romů. Dále se zabývám historií Romů u nás ve 20. století, zachycuji zlomové okamžiky v průběhu dějin; jedním z nich byla 2. světová válka a holokaust, kdy byli Romové, stejně jako Židé, vyhlazováni v koncentračních táborech. Ukazují, že až po roce 1948 byli Romové konečně bráni jako rovnoprávní členové společnosti. Rok 1989 se stal pro romské obyvatelstvo u nás zlomovým. Romové se v listopadu 1989 přidali na stranu demokratických sil, začaly vznikat první romská hnutí, spolky, organizace a iniciativy, Romové se poprvé dostali i do Parlamentu České republiky. Čas ale ukázal, že nedokázali využít potenciál demokratické společnosti. Romové se začali potýkat s nezaměstnaností, kvůli nízké kvalifikovanosti bylo těžké je zaměstnat, byli často diskriminováni kvůli své rase, řešili odsudky společnosti. Začali proto ve velké míře využívat sociální dávky.

Dále se zabývám tím, jak to funguje v romské rodině a kdo má jaké postavení. Romská rodina je velmi soudržná a početná. Všichni se na sebe mohou spolehnout, všichni milují své děti. Každý člen rodiny má svou roli, kterou musí zvládnout. V bakalářské práci představuji, co je u Romů typické pro muže, dítě a ženu.

Životní styl romských rodin se odlišuje od běžného pojetí života majoritní společnosti. Romové sice přejali většinu jejich svátků a obyčejů, ale velmi často si je předělali k obrazu svému. Navíc mají i vlastní zvyky a tradice.

Dále rozebírám, jaký mají Romové vztah ke vzdělání, práci a volnočasovým aktivitám. Romové dříve nepotřebovali vzdělání, bylo pro ně mnohem důležitější to, aby se uživili, tedy řemeslo, a v této práci se ptáme, jaký je jejich postoj ke vzdělávání. U vzdělání se zaměřuji na alternativní pedagogiku, jako jsou např. Waldorfské a Montessori školy. Také se zamýšlím nad tím, jaký je vztah Romů k práci a volnočasovým aktivitám.

Nakonec se v bakalářské práci zabývám tím, jaké osoby pracují s romskými dětmi a jaká střediska pro ně poskytují volnočasové aktivity. V České republice existuje několik středisek, která poskytují volnočasové aktivity pro Romy, je to např. Společenství Romů na Moravě nebo romské středisko Drom.

1. Romské etnikum

1.1 K historii romského etnika a postavení Romů v ČR

Zkreslené představy a nesprávné postoje k romskému etniku tví v tom, že velká část lidí vůbec nezná jejich minulost, protože o nich nic neví. Ani většina Romů nezná svou historii, a to je velký problém. Spousta mladých si neuvědomuje, že skoro před 60 lety ještě jejich předci kočovali. Je pro ně důležité, aby svou historii znali, nestyděli se za ni a připustili si svůj původ. Protože – „*kdo nezná, nepochopí, neporozumí.*“¹

1.2 Původ a historie Romů

Velkou zásluhu na tom, odkud Romové pochází, měl I. Valyi, který v nizozemském Leidenu roku 1763 zjistil, že jeho indiští kolegové se podobají Romům v jeho bydlišti. A tak vybral několik slov a zjišťoval, zda jim Romové rozumí. Poté s tím pokračovali další lingvisté a tím byl indický původ Romů prokázán.²

V polovině 2. tisíciletí př. n. l. byli předkové Romů podmaněni nebo vytlačeni do okrajových oblastí indoevropskými nájezdníky. Árijci, tedy dobyvatelé tohoto území, zavedli společenský systém, který jim zajistil nejvyšší postavení ve společenském žebříčku. Slovo *arijah* znamenalo urozenost, proto dobyvatelé byli na společenském žebříčku jako první. Árijové se dělili na tři varny (stavy), později přidali čtvrtou varnu. Po delší době se varny rozpadají a dělí na další kasty, kde se řadí různá etnika. Sem se řadí *Domové*, kteří jsou takzvaně předchůdci pozdějších Romů. Obyvatelé domských kast se věnovali různým řemeslům, jako jsou například kovářství, kotlářství, košíkářství a další.³

Nevíme, zda odchod Romů z Indie probíhal najednou nebo postupně, ale došlo k několika migračním vlnám. Ale víme, že mezi jejich zastávky se řadí hlavně Persie, Egypt, Malá Asie, a Řecko, poté v 9. století je to Konstantinopol, tedy dnešní Istanbul.⁴

---

¹Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8, s. 14.

²Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4, s. 9.

³Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-615-X, s. 5-6.

⁴Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 14.

K opuštění Indie došlo někdy mezi 3. – 10. stoletím n.l. . Díky eposu *Knih králů* víme, že v 5. století si nechal perský panovník Bahram V. pozvat tisíce muzikantů z Indie, aby hudbou obveselovali poddané. Jenže Luriové, kteří jsou ztotožňováni s Romy, všechny zásoby, které od krále dostali, tak spotřebovali. Tudíž žádali další, jenže na to jim král prý údajně poradil, aby naložili hudební nástroje na osly a šli dále světem. Mezi jejich další zastávky patří také Arménii nebo Balkánský poloostrov, kde se i nějaké skupiny trvale usadily.⁵

V Indii, odkud měli Romové své předky, byly domské kasty, a tedy se jejich etniku říkalo *Domové*. Postupem času se v jiných zemích u tohoto označení změnila jen první hláska. Tedy hláska, buď z d na l – Lomové, a nebo z d na r- Romové.

Do Evropy přišli Romové kolem 13. století.⁶ První zmínky o tom jsou už z roku 1219, kdy do Uher neboli na Slovensko přišli první Romové díky králi Ondřejovi II. Ti se vraceli z křižácké výpravy do Jeruzaléma. Dále jsou o tom zmínky, že tu byli už ve 13. století za vlády Ladislava IV.⁷

Rok 1417 je rokem, kdy už víme, že na našem území žili Romové, jelikož toho roku Zikmund Lucemburský vydal listinu o „*cikánských křesťanských psanců*“. V 15. a 16. století v Evropě dochází k vyhánění Romů, jelikož nedodržovali křesťanství tak, jak se má.

V 17. století a na začátku 18. století vycházelo několik nařízení, která pro Romy byla hrozná. Roku 1697 Leopoldem I. byl vydán mandát, díky němu byli Romové na rakouském území prohlášeni za psance, což znamenalo, že neměli žádná práva a na daném území žili nelegálně. Mnohem horší to bylo ale za vlády Karla VI. Ten vydal 3 dekrety v letech 1717, 1721 a 1726, kde bylo nařízeno trestat romské muže i ženy zabitím nebo odříznutím ucha. Pokud jim lidé chtěli jakkoli pomoci, tak museli zaplatit pokutu nebo pracovali v okovech.⁸

---

⁵ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 9-10.

⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 14.

⁷ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s.16.

⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s.20-22.

V polovině 18. století docházelo ke změnám názorů vůči Romům, a to díky Marii Terezii, která se pokoušela o řešení problémů s Romy. Ta roku 1749 vydala zákon, který uvádí, že Romové po dopadení musí být vyhoštěni ze země, a pokud se budou vracet, hrozí jim trest smrti.⁹

Marie Terezie roku 1761 vydala zákon, který vedl k první asimilaci Romů. Tento zákon se ale týkal hlavně Uherska. Díky tomuto nařízení se museli Romové začít usazovat ve vesnicích a nesměli používat svůj jazyk. Také si nemohli říkat Cikáni, ale museli si říkat *Neubaer* – *Novosedlák*. Nejhorší opatření, které Marie Terezie udělala, bylo, že Romům byly odebírány děti a byly dávány do rolnických rodin na převýchovu. Poté za vlády Josefa II. docházelo k dalším změnám. Ten vydal roku 1782 zákon, podle kterého Romové měli vyznávat křesťanství, chodit pravidelně do kostelů, děti měly řádně chodit do školy. Dále Romům nabízeli pozemky, museli pracovat v zemědělství a oblékat se jako ostatní.¹⁰ Toto jednání, ale nebylo správné, jelikož se Romové museli vzdát své etnicity.¹¹

---

⁹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 37.

¹⁰ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4, Vydavatel: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5, s. 20.

¹¹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 15.

1.3 Dřívější označení Romů

Označování Romů se v průběhu dějin lišilo, protože v každé zemi, kde žili, jim říkali jinak.

Romové žili kočovným životem, díky tomu byli pak známí u nás v Čechách.¹² Kočování bylo rozděleno na řemeslné kočování a potulky. Řemeslné kočování tkvělo v tom, že Romové uplatňovali své řemeslo, jako bylo kovářství, brusičství, košíkářství, pálení dřevěného uhlí. Dále se věnovali loutkoherectví, divadlu a akrobacii. Za potulky se bralo prodávání zboží po domech (zelenina, ovoce), sběr věcí (železo, peří, houby, byliny a další), anebo věštění z karet nebo ruky. Také se věnovali handlování s koňmi či prasaty.¹³

Poté v polovině 11. století v Konstantinopoli žili lidé, kteří byli nazýváni *Atsinganoi*, a ti se živili čarováním a věštěním. A tímto oslovením u nás v Čechách byli pak známí jako Cikáni.

V dalších vlnách, kdy Romové migrovali, se zastavili v Egyptě, kde se k tomu váže několik pověstí. Jedna z nich je o tom, že Romové chodili světem na počest narození malého Ježíše, který s rodiči také putoval. Tedy romští poutníci byli nazýváni jako křesťanští Egyptřané. V angličtině to bylo dříve *Egyptians* a dneska by to bylo *Gypsies*.

U nás v Evropě si ne všichni Romové říkají Romové. Například v Německu, severní Itálii, ale i u nás si říkají *Sinti*. Ve Velké Británii se nazývají *Romaničelové*. Ve Španělsku si říkají Kalé. Ve Francii jsou to *Mamušové* od slova manus což znamená člověk nebo *Bohémiens*.

Nakonec se ale roku 1971 Mezinárodní unie Romů rozhodla pojmenovat všechny etnické romské skupiny jménem Rom.¹⁴

---

¹²Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha, Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5, s. 16.

¹³Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 32-34.

¹⁴Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 12-15.

1.4 Romové v první polovině 20. století

V Československu byla roku 1916 vydána listina, která měla ochránit náš lid před Romy. Toto platilo jen pro potulné Romy. Ti se museli usadit ve vesnici, která jim byla přiřazena, museli odevzdat jejich doklady a všechny jejich cennosti. Každá jednotlivá vesnice musela vést jejich evidenci a Romové se tak museli podrobit zdravotnické prohlídce. Také všichni Romové, kterým bylo nad dvanáct let, tak museli vlastnit cikánské legitimace. Kdyby tuto legitimizaci neměli, tak nemohli být zaměstnáni. Děti, kterým bylo pod sedm let, tak byly rodinám odebrány a přestěhovány do dětských domovů. Toto nařízení ale vyvolalo u lidí spoustu problémů, tudíž Ministerstvo vnitra nařídilo nové nařízení. Do dětských domovů byly umístěny jen ty romské děti, které byly sirotky.¹⁵

Poté roku 1927 byl vydán zákon o potulných cikánech, který měl za úkol zmírnit potulný život. Jenže problémem bylo, že tento zákon nebral v potaz základní problémy jako bydlení, zaměstnání a postavení Romů.¹⁶

Roku 1939 nařídilo Ministerstvo vnitra, aby se Romové trvale usadili. Ti, kdo nařízení odmítali, tak byli umístováni do tzv. kárných táborů. Tyto tábory byly v Letech a v Hodoníně. Následně se z kárných táborů staly cikánské tábory. Roku 1942 vyšlo další nařízení a to o preventivním potírání zločinnosti, to znamenalo zatýkání všech Romů, i těch co se žádného zločinu nedopustili. Ještě toho roku byl vydán výnos o potírání cikánského zlořádu. Ten znamenal deportaci pro Romy, ale i romské míšence, do koncentračních táborů.¹⁷

1.5 Romové, 2. sv. válka a totalitní režim

2 sv. válka byla pro Romy jedno z nejhorších období vůbec, jelikož Německo provádělo rasovou čistku. Romové na tom byli podobně jako Židé, byli posíláni do koncentračních táborů, především do Osvětimi (chceme-li přesněji do Březinky), kde zahynulo skoro pět set tisíc Romů.¹⁸

Po skončení války migrovali Romové ze Slovenska k nám do Čech. U nás byli vítáni, jelikož byla potřeba další pracovní síla, která byla potřeba pro obnovu průmyslu.

---

¹⁵ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, s. 21-22.

¹⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 15

¹⁷ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 45-46.

¹⁸ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 15.

Až od roku 1948 byli Romové konečně bráni jako rovnoprávní členové naší společnosti. A teprve v polovině padesátých let se začala vláda zabývat cikánskou otázkou. Roku 1958 byl přijat zákon o trvalém usazování kočujících Romů a byla jim nabídnuta pomoc ohledně bydlení.¹⁹

1.6 Romové po Sametové revoluci

Rok 1989 se stal pro romské etnikum zlomovým. Romové se přidali k Občanskému fóru, kde byli podporováni i Václavem Havlem.²⁰ Vznikla také první romská politická strana, která se jmenovala *Romská občanská iniciativa*. Spolu s touto stranou začala vznikat i romská hnutí, jako například. *Unie romské mládeže, Romská asociace mládeže a dětí, Kulturní svaz občanů romské národnosti* a další. Začala se více řešit problematika Romů.²¹

Roku 1990 se Romové poprvé v celé historii dostali do Parlamentu jako poslanci, ale kvůli tomu, že nedokázali být za jedno, tak se dalších parlamentních voleb neúčastnili. Na začátku dubnu 1991 byla Romům přiznána etnická svébytnost, a tedy konečně měli „*právo na výchovu a vzdělávání, tisk a informace ve svém, tj. romském jazyku, právo využívání svého jazyka v úředním styku, právo na rozvoj vlastní romské kultury, právo sdružovat se v etnických sdruženích a právo účasti na řešení otázek, týkajících se Romů*“.²²

Po krátké době se ale ukázalo, že Romové neumějí využít nové možnosti, a bylo jim lépe za komunismu, protože všichni měli práci, mohli chodit, kam se jim chtělo, a jejich rodiny byly v bezpečí. Pro romské etnikum tato doba přinesla několik problémů, jako například nezaměstnanost, mediální zaujatost nebo averze proti nim. Pro Romy, kteří byli zvyklí skoro čtyřicet let na to, že měli práci i ti, kdo moc pracovat nechtěli, tak jim stačilo si odpracovat několik hodin, aby nebyli trestně stíháni. Teď si museli buď práci udržet, nebo využít na sociální podpoře.

---

¹⁹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 50-51.

²⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 219.

²¹ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, s. 38.

²² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 222-224.

Dalším problémem byla média, jelikož zveřejňovala romské etnikum ve špatném světle: „jako lidi, kteří jsou na štíru se zákonem i s hygienou, kteří se štítí práce a neoprávněně pobírají velkorysé sociální dávky z peněz daňových poplatníků, devastují byty, žijí s prostitute atd.“²³ a díky tomu má většina lidí o nich špatné mínění. Dále se Romové potýkali s rasismem, většina obyvatel k nim chovala nenávisť.²⁴

Roku 1998 byla postavena soukromá škola pro Romy díky *Nadaci dr. Rajka Djuriće*. V dalších letech se začaly vydávat časopisy pro romské etnikum, jak například *Lačholav (Dobré slovo)*, *Gendalos (Zrcadlo)*, *Romano kurko (Romský týden)*, *Romano hangos (Romský hlas)*. V televizi vyšel dokument *Děti okamžiku*, který byl o romské kultuře a osobnostech. Dalším přínosem bylo založení muzea, jehož název byl *Muzeum romské kultury*. Také se uskutečňovaly různé festivaly, jako byly *Romfest*, *Romská píseň*, *Khamoro (Sluníčko)* a další.²⁵

1.7 Romové a současný život u nás

Kde všude se romské etnikum nachází? Romové mají své specifické místo po celém světě. V současné době žijí jak v Americe, Africe, Austrálii, Asii, tak i v Evropě, kde se jich nachází nejvíce. Nachází se jich tu až skoro patnáct milionů. Každá země, kde žijí, pro ně má svůj vlastní název. U nás v České republice si říkají Cikáni, na Slovensku *Cigáni*, v Polsku *Cyganie*, v Německu a Rakousku *Zigeuner*. Ale sami se označují a říkají si Romové.²⁶

Při sčítání lidu roku 1991 v České republice bylo Romského etnika 0.32%, ale ne všichni Romové se přihlásili k romské národnosti, proto přesnější číslo dle odhadů bylo 1.46%. Tedy Romové jsou u nás nejpočetnější menšinou.²⁷

Romy, kteří žijí na území České republiky, můžeme rozdělit do pěti skupin. První, která je také nejpočetnější, jsou Romové slovenští.

---

²³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 29-31.

²⁴ Srov. tamtéž, 30-31.

²⁵ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 55-56.

²⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 15.

²⁷ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 105.

Těch se tu nachází až 77%. Tuto skupinu můžeme ale ještě rozdělit na dvě podskupiny. Na ty, kdo tu žijí kolem deseti let, a pak na ty, kteří se sem přistěhovali ze sousedního Slovenska. Mezi nimi ale panuje nepřátelský vztah, jelikož původní Romové považují Romy ze Slovenska za vetřelce.²⁸

Druhou skupinu tvoří Romové olašští, kterých je tu okolo 10%. Olaši nejdříve přicházeli do Uher a pak k nám. Jsou považováni za tradiční kočovníky. Tuto komunitu můžeme také rozdělit na několik podskupin, ale u nás se vyskytovaly jen dvě. A to *Lovárové (konští handlíři)* a *Kalderaši (výrobci kotlů)*. V současnosti tu ale převládají Lovárové. Olašští Romové tvoří uzavřenou komunitu jak k romskému okolí, tak i neromskému. Ti co nepatří k Olachům, jsou nazýváni *Rumungro*. Toto slovo se skládá ze dvou slov, a to *Rom ungro-Rom uherský*. Neolašským Romům tak začali říkat, protože jimi opovrhovali.

Do dalších skupin se řadí maďarští Romové, kterých je tu okolo 10%. A ti, kterých je tu nejméně, jsou němečtí Sintové a čeští Romové (kvůli jejich likvidaci za války tu zůstali jen potomci těch, kteří přežili).²⁹

V dnešní době to pořád Romové nemají jednoduché, ač už jsou na tom lépe než dříve. Pořád na ně působí dva vlivy. Tím prvním je jejich etnikum a druhým majoritní společnost, která na ně nahlíží stále jako na ty špatné.³⁰

Romové stále patří mezi to obyvatelstvo, které má nejhorší životní podmínky, protože mají podprůměrnou sociální a vzdělanostní úroveň, mají vysokou nezaměstnanost, špatné podmínky pro bydlení, tíhnou ke kriminalitě a tak dál.³¹

S dalším problémem, se kterým se Romové setkávali, byla jejich nízká kvalifikovanost, kvůli které měli konkurenci u zahraničních pracovníků, nebo je zaměstnavatelé nechtěli přijímat do práce.

---

²⁸Srov. GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4, s. 157.

²⁹Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 38, 63-65.

³⁰Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 41.

³¹Srov. GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, s. 157.

Zaměstnávat je nechtěli nejen kvůli nízké kvalifikovanosti, ale také je diskriminovali kvůli jejich rase. Tudiž si museli Romové zvykat na sociální dávky, které pro ně nakonec byly lepší, než kdyby pracovali.

Nečas uvádí:

„Extrémní nezaměstnanost Romů vede k jejich sociálnímu propadu a tím k další pauperizaci a demoralizaci. Současně posiluje jejich sklony k parazitnímu životu a k sociálně patologickým jevům, tj. ke kriminalitě.“³²

Jelikož v romských rodinách se mluví romsky nebo českým etnolektem, je pro ně tedy těžké, když se ve školách vyučuje česky. Rodiče romských dětí chápou školu jako něco, co není tak důležité. Také většina rodičů nedůvěřuje pedagogickým pracovníkům. Například mateřské školy navštěvuje jen malé procento romských dětí, a to hlavně kvůli vysokým poplatkům. Romské děti chodí převážně do zvláštních škol, místo do základních, jelikož je to pro ně lepší. Některé zvláštní školy jsou pak díky tomu, že je navštěvují romské děti, nazývány „základní školy pro Cikány“ nebo „cikánské školy“.³³

1.8 Struktura romského společenství a role rodiny

Romská rodina byla a je vždy velká. Hodně drží pospolu a je plná vřelosti k dětem, ale i ke starším členům rodiny. Každý jedinec se může spolehnout na své příbuzné, a tak ví, že nikdo nezůstane sám. Do jisté míry je tomu tak dodnes, například Rom v domově seniorů je výjimkou.³⁴

Pro Romy znamená rodina vše, je to, co nejvíce co můžou mít. Každá romská rodina doufá v to, že se jim narodí jako první kluk, protože jak říká toto přísloví „*O čhavehin zor, tedy V chlapcích je síla*“. Romové žijí vždy všichni pohromadě v městských čtvrtích, kde se znají všichni se všemi a tvoří jednu velkou rodinu. Nejhorší trest pro Roma je to, když ho vyhodí z rodiny.³

---

³²Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 112-113.

³³tamtéž, s. 113.

³⁴Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 44-46.

³⁵Srov. ROMSKÁ RODINA, In: romove.radio.cz [online].

Dětství v romské rodině popisuje Gejza Demeter:

„Zatímco česká matka kojí děťátko podle toho, jak jí to předepíše lékař, přesně po třech nebo čtyřech hodinách, romská matka mu dá napít, kdy má hlad. A kojí ho do dvou nebo tří let.“

„Dítě neustále někdo nosí, někdo si s ním hraje, někdo se ho dotýká, někdo na ně mluví, někdo mu zpívá, někdo s ním tancuje, a dítě v půl roce sedí, když je mu třičtvrtě roku, chodí, a v roce mluví. Nikdy není samo a cítí, že je milované“

Muž v romské rodině má jen jednu jedinou povinnost a tou je, že pokud pracuje, tak peníze dává své ženě.

Dítě v romské rodině má dva úkoly. Prvním je, že nemá mluvit vulgárně. Druhým úkolem je, že kluk se musí naučit řemeslu, aby později uživil rodinu. A pokud je to dívka, tak ta se musí naučit, jak se postarat o domácnost.³⁴

Žena v romské rodině měla podřadné postavení, dominantní byl manžel. Ten byl Bůh.³⁵ Hlavní role ženy v romské rodině spočívá v tom, že se stará o domácnost a děti, hospodaří s penězi. Dalším úkolem ženy bylo rodit děti, protože čím více měla dětí, tím více si ji cenili.³⁶ Pokud měla dva a více porodů, tak se její postavení v rodině zvyšovalo.³⁷ Pokud žena nedá muži dítě, ten má právo ji opustit. Výchova dětí v romských rodinách je poměrně volná, otevřená, má přátelskou atmosféru. Na děti není kladen takový velký tlak ohledně plnění školních povinností jako u „bílých“ rodin.

Romská rodina si dříve, ale i v současnosti, zachovává patriarchální ráz, což znamená, že muž má vše ve svých rukou. Pokud mluvíme o nevěře provedené ženou, tak má muž právo ji opustit. Když to neudělá, tak ji trestá bitím nebo ji ostříhá dohola. Říká se: *„Každá žena zná mužovu ruku.“* To znamená, že pokud muž na svou ženu žárlí a miluje jí, tak se řídí tímto příslovím.

---

³⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 44-46.

³⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České republice a Slovenské republice*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2010. ISBN978-80-7387-428-5, s. 65.

³⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 44-46.

³⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České republice a Slovenské republice*, s. 65.

Nevěra ženy je zcela nepřijatelná, zato mužovu nevěru se pohlíží zcela úplně jinak. Mužova nevěra je tolerovaná a žena dává veřejně najevo, ba se tím dokonce chlubí, jakého má doma sukničkáře.³⁸

V romské rodině staří lidé mají úctu od všech jejich členů díky svým zkušenostem a chodí se k nim radit. Všichni žijí jako jedna velká rodina. V příbuzenstvu jsou všichni považováni jako bratři nebo sestry.³⁹

K rodinám patří i svatby a u romského etnika je to tak, že otec ženicha platí určitou částku (4500 – 17500 Kč) otci nevěsty. Toto platební ocenění závisí na ocenění role ženy (jde o to, jak bude v budoucnu schopná postarat se o peníze. Také toto finanční ohodnocení se považuje za symbol, který je zárukou seriózní svatby. Občas se stává, že dva tzv. chanamikura se sami spolu domluví o sňatku jejich dětí, ale bez jejich souhlasu. Otcové se pak snaží, aby se jejich děti do sebe zamilovaly. Tímto způsobem se ale nedá zaručit, jestli manželství bude dlouhodobě fungovat.⁴⁰ Dále je tu třetí možnost a to že spolu mladý pár uteče a vezme se bez požehnání rodiny. Rodina většinou tuto situaci přijme a pár se pak může vrátit.⁴¹

1.9 Romové a jazyk

Jazyk je jedním z nejdůležitějších znaků mezi lidmi, kteří spolu komunikují. Romové mezi sebou používají romštinu čím dál tím méně. Je tedy důležité podporovat a snažit se zachovat jejich jazyk. Paní Žlnayová uvádí:

„Romština je v českém prostředí stále více vytlačována jako mateřský jazyk a nahrazována nezvládnutou, pojmově chudou a špatně strukturovanou češtinou“.

---

³⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s.44-46.

³⁹ DAVIDOVÁ, E. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České republice a Slovenské republice*, s. 66.

⁴⁰ Srov. COHN, W. *Cikáni. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-008-7*, s. 40-41.

⁴¹ Srov. BEKOVÁ, J. *Vie et Lumière-Most mezi dvěma světy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzita Palackého, 2014. ISBN 978-80-244-4165-8, s. 35.

Například v Británii a Španělsku už Romové romštinou nemluví, ale pořád se považují za Romy.⁴²U nás v České republice Romové ale romštinou stále mluví a je tu používána v osmi dialektech. Prvním, který je nejvíce používaný, je dialekt *východoslovenský*. Druhým dialektem je *západoslovenský*, který používá starší romská slova. Dalšími dialekty jsou *středoslovenský*, *maďarský*, *dialekt českých a moravských Romů*, *dialekt rumunských Romů*, *dialekt olašských Romů* a posledním je *dialekt německých Romů (Sintů)*.⁴³

Paní Balabánová píše o tom, že romština má funkci *argotu-tajná řeč*. A jak říká Paní ředitelka pražské školy: „*Děti romských starousedlíků se sice cítí být Romy, ale dovedou romsky jen pár slov, nejčastěji nadávky*“.⁴⁴

Romština nebo-li *romaňičhib* je jednou z nejdůležitějších charakteristik Romů. Patří mezi indoevropský jazyk a už je i spisovným jazykem. Romové, ať už jsou odkudkoli, tak se romštinou vždy domluví, i když mají jiný dialekt.⁴⁵Na jejich cestě z Indie do Evropy se vytvořily tři dialektové skupiny romštiny, a to na, arménskou, evropskou a syrskou.⁴⁶ Základy romského jazyka jsou strukturovány do tří vrstev. V první jsou slova z hindštiny, v druhé to jsou slova přejatá z jazyků země, kterou procházeli, když putovali z Indie. Do třetí vrstvy patří slova přejatá z jazyků zemí, kde se usadili a žijí.⁴⁷

U romského jazyka je často kladena otázka:

„*Je romština vůbec regulérní jazyk? Má nějakou gramatiku, není to jenom taková hantýrka?*“⁴⁸

Jelikož Romové se dříve neměli jak naučit číst a psát, tak vlastně neměli možnost používat písmo. Tehdy se romské děti vzdělávaly a dozvídaly o své kultuře jen z toho, co jim vyprávěli rodiče. Dospělí jim velmi často vyprávěli pohádky – *paramisa*, většinou to byly ale příběhy ze života prolínány s trochou mýtické nadsázky.

---

⁴² Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 40, 87.

⁴³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 17.

⁴⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 40.

⁴⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 18-19.

⁴⁶ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, s. 39.

⁴⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 17.

⁴⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 29.

Ten kdo vyprávěl tyto příběhy, byl vždy ten, kdo na to měl největší talent, a říkalo se mu *paramisaris- vypravěč pohádek*. Romské pohádky nejsou ale takové, na jaké jsme zvyklí my. Jejich pohádky jsou spíše o utíkání před vším špatným a o bránění svého života svou vychytralostí.

Romové všechny svoje problémy a starosti ze sebe dostávali pomocí písni. Mají pro to i různá přísloví, například: „Andregil'i, šaj pes phenelsavoro. – Písni můžeš vypovědět všechno.“⁴⁹

2.(Volný) čas a Romové

2.1 Romský životní styl (zvyky, tradice, způsoby trávení volného času)

Romové si od naší společnosti převzali velkou část církevních svátků a obyčejů, které si předělali k obrazu svému a slaví je jinak než my.⁵⁰ V každé rodině však měli zvyky a tradice trochu jiné, jak uvádí tato přísloví: „*Kecivatri, ajcisikh'l'ipen. -Kolik osad, tolik zvyklostí. nebo Šel vatri, šel Romma. -Sto osad, stokrát různí Romové.*“⁵¹ Ještě v 50. a 60. letech byli oblíbenými svátky Romů Velikonoce, Vánoce a svátek Matky Boží. Velikonoce pro ně představovaly jakousi oslavu jara. Z Velikonoc si převzali spíše zvyky, například dívky chodily do kostela *posvětit paschu (obřadní pečivo)*, poté, co bylo jídlo posvěcené, ho vzal otec rodiny a rozdál mezi své a hosty. Také k tomuto svátku patřilo tancování a zpívání před jejich domy. Dalším svátkem byly Vánoce, kde bylo jejich zvykem, že na Štědrý den - *Vilija* nejstarší muž šel nejdříve všem poblahopřát, pak si s nimi připil a až pak mohli jít všichni jíst. Poté se chlapci převlékli za *jasličkáře*, hráli hru o jasličkářovi a gubášovi a obcházeli domy. Posledním svátkem, který jsem zmínila, je svátek Matky Boží nebo-li, „*Rusal'ja*“. Tento svátek měli ze všech nejradši, jelikož se slavil na konci léta a znamenal pro ně plno radosti a byl projevem soudržnosti rodin.⁵²

---

⁴⁹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 29-30.

⁵⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 124.

⁵¹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 27.

⁵² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 124-125.

Romové měli a mají spoustu zvyků, které vyplývají z pověřivosti. Tyto zvyky jsou spojeny s těhotenstvím, narozením dítěte, křtěním dětí a smrtí. Některé zvyky a pověry ale už zanikly, některé znají jen z povídaní, ale pořád jsou tu zvyky, které dodržují.

V těhotenství je zvykem, že se těhotná žena nesmí podívat na žábu, hada, exotická zvířata nebo postižené lidi, pokud se tak stane, tak by novorozené dítě mohlo vypadat jako oni. Také nesmí sahat na psy a kočky, protože dítě by pak mohlo mít jejich srst. Těhotné ženy také nesmí chodit na hřbitov nebo na křtiny, jelikož by mohly potratit. K potratu by také mohlo dojít, pokud se žena lekne. Zajímavostí je, že oproti „nám“ gadžům, mohou ženy v těhotenství pít i alkohol, pokud na něj mají chuť.

Při narození dítěte mají opravdu hodně pověr a zvyků. Například kdyby žena rodila a měla by na sobě různé doplňky, tak by měla u porodu problémy. Romové věřili, že pro narození dítěte jsou špatné dny (narození v noci) a dobré dny (narození ráno). Po narození dítěte Romové přivazují dítěti na ruku provázek, aby nedošlo k uhranutí. Uhranutí se pozná tak, že dítě zívá a jen brečí. Pokud k uhranutí dojde, tak se dítě léčí buď tím, že ho omyjí uhlíkovou vodou, nebo mu z ní dají napít.

Poté zbylou vodou polijí dveře do tvaru kříže a musí se říct zaříkávadlo. Jestliže ani toto nepomůže, tak matka dá napít dítěti svou moč a říká: „*S čím jsem tě rodila, tím tě léčím*“. Zajímavou pověrou je, že se dítě do prvního roku svého života nemůže koukat do zrcadla a hrát si s panenkami, aby prý neoněmělo.⁵³

K romské kultuře také patří řemesla. Tradičními řemesly byly kovářství, kotlářství a další. Tato řemesla převzali od indických předků a provozovali je, dá se říct, až do současnosti.

Nejtypičtější řemeslo pro ně bylo kovářství. Kováři mohli pracovat kdekoli díky jejich přenosné kovadlině. Byl to měch a tyč, která se dala zapíchnout do země, díky tomu mohli kováři u práce sedět. Kováři nejvíce vyráběli hřebíky, řetězy, podkovy a motyky.

---

⁵³ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9, s. 128-131.

Dalším typickým řemeslem bylo kotlářství, kterému se věnovali hlavně olašští Romové. Nejdříve vyráběli a prodávali měděné výrobky, ale postupem času vyráběli kotlíky, pánve a další z hliníku. Své výrobky prodávali na trzích nebo vyměňovali za potraviny. Aby se tímto řemeslem užívali, museli kočovat.⁵⁴

Romové byli také známí tím, že se věnovali košíkářství, které bylo spíše pro ty, kdo se usadili. Košíkáře můžeme rozdělit na ty, kdo vyrábějí jednoduché koše z vrbového proutí, pak ti, kdo jsou šikovnější a pletou z bílého proutí, a nakonec ti, kteří jsou nejšikovnější, tak pletou proutěný nábytek a další.⁵⁵

Romové měli také své tradiční jídlo. Velké množství cikánských rodin živořilo a jejich strava se skládala převážně z polévek, masa a brambor. O svátcích jedli plněná střeva (*goja*).⁵⁶ Dřívějším tradičním pokrmem byl ježek. Rudolf Daniel vypráví: „... *Kořistí nám byly dva druhy ježků- samců: jedni měli rypáček krátký, tupý, jakoby uťatý. To byli „ježci prasečí“ Druzí měli rypáček prodloužený a špičatý a říkali jsme jim „ježci psi“.* (Ti první z nich měli mnohem lepší maso). ...*Maso jsme (po vykuchání a opálení bodlin na ohni) upravovali trojím způsobem: jako polévku s nakrájeným masem, to když jsme byli příliš hladoví nebo okamžitě chtiví masa, dále jako guláš a konečně, to nejchutnější, jako pečení.*“⁵⁷

Romské etnikum je také známé svým typickým oblečením. Ženy chodily oblékané v nabíraných sukních, zástěrách, blůzkách s dlouhým rukávem a se šátky. Jejich oblečení bývalo velmi barevné a vzorované. Poměrně často nosily zlaté doplňky v podobě náušnic a prstenů, nebo si do vlasů dávaly květiny.

Muži byli oblékáni do barevných košil s kalhotami, které byly zastrkávány do bot. Na košilích měli většinou tmavou vestu a na hlavách nosili klobouky.⁵⁸

---

⁵⁴ Srov. ČERNÁ, M. *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6, s. 93-94.

⁵⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 52-53.

⁵⁶ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 94.

⁵⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 80.

⁵⁸ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 94-95.

Častým problémem bývá, jak motivovat Romy trávit svůj volný čas tak, aby byl hodnotný. Můžeme ho rozdělit na tři skupiny: práce, vzdělávání a kultura, odpočinek. U práce jde o přivýdělek, kterého docílí brigádami a méně namáhavou prací, jako je třeba pomoc v rodině, roznášení novin, úprava okolí a další méně náročné práce, které jsou rozděleny pro dívky a pro chlapce.

V druhé skupině jde o vzdělávání a kulturu, kde se jedná o doplnění základního vzdělání, návštěvu divadel a kin se sledováním hodnotných programů, různé výlety za poznáváním, procházky po okolí, aby neseseděli jen doma před televizí, ale individuálně se sebevzdělávali. S tímto pomáhají aktivní a společenské formy kulturní zábavy jako je sport, tanec, deskové a společenské hry, kterými se procvičují znalosti, bystrost a postřeh.

Další důležitou aktivitou je křesťanská osvěta a podpora pozitivní romské identity. Do té se řadí seznamování sebe i ostatních se vším dobrým v kultuře, historii a mentalitě Romů. Týká se práce s dětmi, starými lidmi, postiženými, vzdělávání a pracovních možností pro Romy, kteří se chtějí sebevzdělávat, být aktivní ve společenské a kulturní činnosti. Hlavní myšlenkou je, aby nezapomínali a nestyděli se za to, že jsou Cikáni. Nesmírně důležité je pro ně „*Boj proti okultismu*“ ať už tradičnímu romskému, do kterého patří pověry, hadačství, zaklínání a okultní léčitelství, nebo modernímu, kam patří jóga, meditace, horoskopy a heavymetalová hudba.

„Okultismus nesmíme podceňovat neboť je nejvlastnější příčinnou staletého utrpení Romů a představuje jak pro jednotlivce, tak pro romskou komunitu jako celek i pro veškerou společnost nesmírně vážné nebezpečí“.

Trávení volného času znamená pro většinu Romů hlavně být doma ve své rodině, s příbuznými při pití piva, vína a hraní karet. Proto by bylo dobré, aby při těchto setkáních hráli třeba společenské hry, hráli na hudební nástroje a další aktivity, do kterých by se mohli zapojit všichni. Další z věcí organizování volného času je třeba občanské sdružení. Ať už si založí svoje vlastní, nebo osloví již zavedené, které má řadu výhod. Má více zkušeností, znalostí, hlav a rukou, ví, jak třeba žádat o granty

a sponzorské dary. Další z forem je organizace věnující se náplni volného času dětí i dospělých, ve kterém by byl aspoň jeden pracovník Rom. Ten by pomáhal, aby činnost těchto center vycházela vstříc potřebám romské komunity.

Do poslední skupiny patří odpočinek. Jedná se třeba o aktivní, do kterého patří vzdělávání a kulturní činnost, které jsou lepší než se povalovat a věnovat se neužitečným činnostem, které zahrnují alkoholismus, hazardní hry a vandalství.

Mezi nejprospěšnější a nejdůležitější patří spánek. Ten potřebujeme všichni stejně. Další formou je individuální odpočinek v tichém prostředí, kde člověk načerpá fyzické a duševní síly, jako třeba procházky, posezení u vody, ohně a jiné činnosti, při kterých si odpočineme.⁵⁹

2.2 Vztah Romů ke vzdělání, práci, volnočasovým aktivitám

Pro gadže je vzdělávání zásadní pro získání kvalifikace a dobré uplatnění při výběru zaměstnání. Na druhé straně Romové, kteří jsou bez vzdělání, anebo dosáhli základního vzdělání, se velmi často uplatní pouze v „podřadnější“ práci, a to jen pokud chtějí pracovat.

Romové do nedávna ke svému životu nepotřebovali vzdělání, literaturu, čtení ani výtvarné umění. V dnešní době starší a střední generaci Romů stačí zběžně si přečíst noviny, a hlavní je pro ně sledování televize. Nemají snahu se sebevzdělávat.⁶⁰

Romové mají ke škole a celkově ke vzdělání nedůvěru a to přenáší i na děti. Tuto nedůvěru je potřeba prolomit, jelikož učitel bez podpory rodičů sám nic nezmůže. Děti nemají žádnou motivaci ke vzdělávání, jelikož většina dospělých se žije podřadnou prací, anebo si zvyknou na život na podpoře. Proto dítě, když do školy nechce, tak nejde. Někteří Romové ve vzdělání svých dětí vidí nebezpečí v tom, že by se jim mohlo odcizit, a proto se spokojí s tím, že děti absolvují jen několik tříd na základní nebo zvláštní škole. Proto ani neřeší absenci dětí ve škole. Také je nedostatečná jejich domácí příprava a nedostačující spolupráce rodičů se školou.

---

⁵⁹ Srov. BALVÍN A KOL, J. *Romové a volný čas: Sborník z 9. setkání Hnutí R v Brně*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. ISBN 80-902149-5-9, s. 68-73.

⁶⁰ Srov. GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, s. 159-161.

Když romské děti nastoupí do první třídy základní školy, je nutné, aby učitel dal najevo, že s nimi nemá problém. Většinou na 1. stupni základní školy bývají děti k učitelům milé, ochotné, rády se učí. Až na 2. stupni potom dochází ke zlomu a děti přestávají mít o školu a učení zájem, projeví se u nich typická romská nátura a ze školy si odnáší pocit méněcennosti a nenávisti. Velká část romských rodin nesouhlasí s tím, aby dítě pokračovalo ve studiu, a tak ho nepodporují.⁶¹

Romská rodina nějak moc nebo i vůbec neřeší školu a školní povinnosti dětí. Dítě přijde domů, zapne si televizi a nic nedělá. Je normální, že u televize usne a probudí se až ráno a jde rovnou do školy. Romské rodiny nejsou ale všechny stejné. Jsou rodiny, kde se rodiče o děti starají, věnují se jim, chodí s nimi na procházky, jezdí na výlety a doprovází je na mimoškolní kroužky.⁶²

Předškolní věk je pro děti od tří do šesti let. A hlavním cílem je vzdělávání a rozvoj osobnosti dítěte po citové, rozumové, tělesné stránce a naučit se pravidla chování. V České republice se předškolní vzdělávání praktikuje v mateřských školách nebo v přípravné třídě na základní škole. Děti z romských rodin často školky nenavštěvují z finančních důvodů, nebo pro ně není místo, v neposlední řadě to romští rodiče nepovažují za důležité. Některé základní školy pro romské děti zřizují přípravné třídy.

Toto jednorozční vzdělávání není dostačující, jelikož se nemůžou za tak krátkou dobu všechno naučit.

O přijetí žáka do přípravné třídy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na doporučení psychologa. Většinou se jedná o žáky sociálně znevýhodněné, nebo kteří by ostatním dětem nestačili. Třídy mohou zřídít nejméně pro sedm dětí. Vzdělání v těchto třídách se nepočítá do plnění školní docházky. Po absolvování těchto tříd přichází romské děti připravené do 1. třídy, kde se naučily základní hygienické návyky, jazyk (řeč, výslovnost), komunikaci, jemnou motoriku a chápat prostředí školy.

---

⁶¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, s. 109,114-116.

⁶² Srov. BALVÍN A KOL, J. *Romové a volný čas*, s. 77.

Hlavní náplní přípravných tříd je hravá forma učení, délka vyučovací hodiny je závislá na tom, jak dlouho děti dokážou udržet pozornost, vnímat a jsou unaveny. Na konci školního roku dítě dostane pochvalný list místo vysvědčení.⁶³

Vztah Romů k práci je už z dřívějších let velmi špatný. Dá se říct, že je to dáno i díky vzdělání, které pro Romy není tak důležité. Romové většinou vykonávali tu horší práci, jelikož neměli žádnou kvalifikaci. Trochu jinak to měli Romové olašští, ti se snažili pracovat tak, aby mohli žít tak, jak byli řadu let zvyklí. Díky kočování vykonávali práce jako například: překupování zboží, handlířství, věštění z ruky nebo karet, žebrání. Takzvaní usedlí Romové se v 60. a 70. letech zapojovali do prací ve stavebnictví, dopravě, továrnách, dolech nebo hutích. Velká část Romů si díky svému nadání v hudebnictví zakládala své kapely a živila se tak, že hrála třeba na svatbách.

Některé dívky a hlavně ty, které byly vyhnány z komunity, se živily prostitucí. Jinak se tímto způsobem romské ženy živit nemohly, protože měly přísná mravní pravidla a morálku. Řada Romů si za tu řadu let zvykla na peněžní podporu od státu.

Za komunismu romská mládež vycházela ze škol většinou dřív, než ji stihla dokončit. Díky tomu neměli žádnou kvalifikaci a nemohli si najít nějakou lepší práci. Většinou skončili buď u příležitostných prací, nebo pracovali jako pomocné síly.⁶⁴ Velká část Romů žije na sociálních dávkách, které jsou pro ně vlastně výhodnější.⁶⁵

Romské děti navštěvují mimo školních kroužků (kde se seberealizují) také domy dětí a mládeže, ale jen pokud na to rodiče mají peníze. Například v Kladně se nachází speciální škola, která nabízí dramatický kroužek, taneční kroužek a keramický kroužek, kde se děti scházejí a pod vedením učitele vytváří výrobky, kterými si pak vyzdobí školu. S těmito kroužky se potom účastní soutěží, anebo předvádí své umění na dnech otevřených dveří.

---

⁶³ Srov. KALEJA, M. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3, s. 23-26.

⁶⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom Cesty Romů 1945-1990*, s. 163-167.

⁶⁵ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 111.

Dále v této škole pořádají letní tábory, kde učitelé poznávají děti i z jiné (lepší) stránky. Děti si s nimi chodí propovídat, svěřit se se svými starostmi, radostmi a dospělí se snaží pochopit jejich mentalitu. Velkou vliv na názor o Romech mají hromadně sdělovací prostředky (televize, noviny, rádio). Někdy to spíš vypadá, že přilévají olej do ohně proti Romům.

Na této škole mají romské noviny Romanokurko a Amaroondalos, který přispívají k obohacování poznatků z kulturního života Romů nebo jejich historie. Přečtené a staré výtisky si potom děti mohou odnést domů.⁶⁶

2.3 Alternativní pojetí času

Alternativní pedagogika respektuje každou osobnost a je přístupná pro každý národ, rasu. Je nápomocná k tomu, aby pomáhala určité osobě odhalit (skryté) nadání a dále ho rozvíjet.

Je vhodná pro výchovu a vzdělávání lidí, kteří mají nadání na pohyb, cit pro umění, ale mají problém s rozumovým chápáním jako právě Romové. Mezi nejznámější alternativní směry patří Waldorfské školy a pedagogika Marie Montessori.⁶⁷

Ve velké míře záleží na pedagogovi, jak přistupuje k dítěti, jak ho motivuje, jak mu dokáže pomoci, tak aby to uspokojilo dítě i společnost. Stále se ve třídních skupinách objevují děti postižené, týrané i odlišné barvy pleti, ke kterým je třeba přistupovat individuálně při vyučování a spolupracovat s rodinou.

Je potřeba, aby tyto děti měly pocit, že někam patří, že jsou součástí kolektivu. Potřebují mít pocit vlastní hodnoty a být spokojeny samy se sebou. Dále je potřeba odstranit předsudky, rasismus nebo opovrhování postiženými dětmi. Naopak je vést k tomu, aby své postoje a způsob myšlení přehodnotily a svým jednáním, chováním a myšlením prokazovaly všem lidem stejnou úctu.

---

⁶⁶ Srov. Tancošová, A. In Balvín, J. *Romové a volný čas*, s. 74-75.

⁶⁷ Srov. Rýdl, K. In Balvín, J. *Romové a alternativní pedagogika: 19. setkání Hnutí R na Technické univerzitě v Liberci 2. - 3. Června 2000*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. ISBN 80-902461-7-6, s. 18-19.

Cílem není učit tyto děti méně, ale učit je jinak s přihlédnutím na jejich zvláštnosti. Například romské děti nemají v dětství hračky, které by jim pomáhaly s rozvojem logiky, proto jsou většinou ve škole pomalé, neklidné a nedokážou se soustředit.⁶⁸

Waldorfské školy

Waldorfské školy byly založeny roku 1919 německým pedagogem a filosofem Rudolfem Steinerem. První Waldorfská škola v České republice byla založena roku 1990 v Písku. Postupně byly založeny školy v Příbrami, Ostravě, Praze, Semilech a Pardubicích.

Škola má být organizována jako svobodná instituce, která není závislá na společenském uspořádání a má u dítěte rozvíjet individuální nadání, duševní a duchovní život.

Učební plán a metody výuky Waldorfské školy vychází z vývojových kroků dítěte, jeho schopnosti se učit a jeho dalšího rozvoje. Smyslem těchto škol je upravit učební plán potřebám dítěte a jeho postupně se rozvíjejícím schopnostem. Tyto školy navštěvují děti všech sociálních vrstev. Tady se děti vzdělávají v praktických a uměleckých oborech. Je zde také zohledněno, že každé dítě je šikovné na něco jiného. Vedle tradičních předmětů se věnují například pletení, tkaní, zahradnictví nebo knihařství. Učitelé se v těchto školách snaží o to, aby si každé dítě našlo něco, v čem by vynikalo

Žáci nejsou hodnoceni známkami a na konci školního roku dostanou vysvědčení, kde je hodnotí slovně. V tomto hodnocení jsou obsaženy přednosti a nedostatky dítěte, jeho pokroky i to, co mu v daném školním roce nešlo.

V učebním plánu Waldorfské školy jsou předměty pro všechny žáky povinné od 1. - 9. třídy. Takže se stejnou věc učí jak chlapci, tak i dívky. Je zde snaha dosáhnout souladu mezi vědou, uměním a duchovními hodnotami. Učitelé využívají při vyučování obraz, rytmus a pohyb.

---

⁶⁸ Srov. WOLFOVÁ, R. In Balvín. *J Romové a alternativní pedagogika*, s. 30-32.

Vyučování hlavních předmětů jako je matematika, čeština a čtení, zeměpis, přírodopis, fyzika, chemie, je rozděleno do bloků, které jsou dvouhodinové. Ty se ještě dělí na část rytmickou, vyučovací a vyprávěcí. Po dobu 3 – 4 týdnů učitel rozvíjí jedno téma, například dějiny Řecka. Další předměty jako tělocvik, jazyky, pracovní a hudební výuka, se vyučují v klasických hodinách. V těchto hodinách se učitel také snaží ponechat rozčlenění na části. Část rytmická – říkadla a písničky, část vyučovací – probírá se nová látka, vyprávěcí část – ta by měla třídu zklidnit a harmonizovat.

Žáci v těchto školách nemají učebnice. Podklady si vytváří sám učitel. Žáci používají pracovní a epochové sešity, které nahrazují učebnice. Učitelé usilují o výchovu svobodných lidí, aby v dospělosti byli schopni samostatnosti a odpovědnosti.

U nás v České republice je několik těchto škol, ale pouze jedna, která pracuje s postiženými dětmi. Ta se nachází v Praze a je to speciální škola Jana Ámose Komenského. Tato škola má 1. - 8. třídu základní školy a 9. - 10. třídu střední školy. Tato škola jako jediná v ČR používá lékařskou pedagogiku. Na středoškolském stupni se výuka zaměřuje na individuální schopnosti dětí na řemesla, jako třeba keramika, řezbářství, šití nebo tancování. Při ukončení této školy dostane žák výuční list. Aby učitelé mohli učit na této škole, tak musí mít potřebné vzdělání. Musí navštěvovat Kurz léčebné pedagogiky.

Na Waldorfských školách v České republice působí řada pedagogů, kteří absolvují semináře na Akademii sociálně umělecké terapie v Praze, díky ní umí rozvinout tvůrčí schopnosti, probudí své živé myšlení a dokážou se vcítit do jiného člověka.

Nejsou jen Waldorfské školy, ale také školky, kterých je u nás 17. Dítě, než nastoupí do školky, tak je vychováváno v rodině a žije v prostředí, kde jsou dospělí.

Záleží na tom, jak rodiče fungují, jak se dítěti věnují, hrají si s ním a vlastně jakým vzorem pro dítě jsou. Toto všechno je pro dítě důležité, jelikož díky tomu, v jakém prostředí žije, se pak bude odvíjet jeho styl učení.

Každý den v týdnu má ve školce svůj řád. Vždy ve stejný den musí dělat danou činnost, jako například malovat. Ve školce se střídají dva druhy fází. V první fázi si děti hrají, s čím chtějí, a v podstatě dělají, co chtějí, ale v druhé fázi vše vede učitelka. Dochází tak ke zklidnění a koncentraci dětí, aby si mohly například vyprávět v kruhu.⁶⁹

Montessoriovské školy

Marie Montessori byla vynikající znalkyní dětské duše a vývoje dítěte. Spisovatelka ve svých knihách přibližuje metodu, která se pomalu začíná uplatňovat ve školství. S touto metodou je třeba začít od tří let věku dítěte s ohledem na jeho schopnosti. Tyto děti začínají nejprve od jednoduchých cviků (cvičení prstů) až po ty obtížnější (psaní, čtení).

Marie Montessori věřila a dokázala, že vzdělávání začíná už při narození dítěte a dítě postupuje podle svých možností a vlastním tempem. Vše se učí samo a objevuje všemi smysly.

Každé z nich se učí svým tempem. Školy, které používají tuto metodu, jsou vhodné pro děti, které se nesoustředí a jsou neprůbojné, jelikož je zde propojena volná práce v práci vázanou. Také je tato metoda velkým přínosem pro dyslektické děti. Tuto školu mohou také navštěvovat děti tělesně postižené, cizinci i děti s dysfunkčními vadami.

Montessori učitel dítěti pomůže, ale neplete se mu do práce. Pokud dítě udělá chybu, tak ho taktně opraví, ale nepřerušuje ho. Učitel má děti také hodně chválit a podporovat jejich individuální rozvoj. Při mimoškolní činnosti v družině, kde děti tráví čas, je pro jejich rozvoj připraven hudebně-pohybový, výtvarný a hudební kroužek.

Jak jsem již zmiňovala, v těchto školách je velice důležitá výchova, tudíž zaškolit učitele, kteří se tomu chtějí věnovat, je obtížné. Tato práce je totiž úplně jiná, než být tradičním učitelem.

Metoda Montessori vznikla na základě potřeb praxe, která má zlepšit didaktiku vyučování, zlepšit vztah mezi učiteli a dětmi, ale i odstranit tehdejší normy a pedagogické předsudky.

---

⁶⁹ Srov. BALVÍN, J. *Romové a alternativní pedagogika*, s. 33-38.

Metoda Marie Montessori se řídí tímto mottem: „*Slyším a zapomenu, vidím a zapamatuji si, udělám a pochopím*“⁷⁰

Programy pro romské žáky

Na základních školách se využívají tyto programy pro romské žáky:

- *Programy zaměřené na úspěšný start a překonání bariér na 1. stupni základní školy (přípravné třídy, Projekt „Začít spolu“*
- *Programy založené na modifikaci výuky na základní škole*
- *Programy rozvíjející romskou identitu*

Programy zaměřené na úspěšný start a překonání bariér na 1. stupni základní školy

Po roce 1989 docházelo k edukačním nedostatkům, které by romské etnikum připravilo do života. Zjistilo se, že skoro 80% romských dětí bylo ve zvláštních školách. Této situaci nepomohly ani společenské změny, kvůli kterým docházelo k nezaměstnanosti, závislosti na finanční podpoře atd. Díky tomu různé nadace a Ministerstvo školství požadovaly programy, které by romským dětem umožnily vzdělání. Na základě těchto programů po roce 1993 vznikaly metodické přípravy jako přípravné třídy nebo Projekt „Začít spolu“.

Přípravné třídy byly určeny k tomu, aby pomáhaly romským dětem zvládat školu a Projekt „Začít spolu“ byl alternativní program určený pro vzdělávání a spolupráci pro děti.

---

⁷⁰ Srov. PLACHÝ, J. R. In Balvín. *J Romové a alternativní pedagogika*, s. 48-52.

Program rozvíjející romskou identitu

K realizaci tohoto programu byla připisována důležitost k výchově, jelikož ve školních třídách spolu byly české, ale i romské děti. Bylo velmi důležité, aby vedení školy spojilo proces rozvoje identity romského dítěte a zapojení ho do kolektivu. K rozvoji identity romského žákadocházelo hlavně díky sjednocování a zapojování se romských dětí s českými dětmi. Například na Základní škole Přemysla Pittra v Ostravěpoužívají program Obecná škola a jeho hlavníprincipy vzdělávání jsou:

- *Systematické naplňování integrace dítěte a dosažení maximální úrovně jeho vzdělanosti*
- *Výuka a výchova při vytváření klimatu společenství vedení školy, učitelů, žáků, rodičů a romských asistentů na základě obecně křesťanských idejí a vzájemné důvěry*
- *Pomalejší postup výuky*
- *Vertikální diferenciacce (pracovní skupiny napříč různými třídami)*
- *Multikulturní prostředí, citové vazby a znalost etnika směřující k překonávání kulturní a jazykové bariéry⁷¹*

Vzdělávací program Obecná škola

Obecná škola je vzdělávací program pro děti od věku 6-15 let. Tento program je uzpůsoben tak, aby žák dosáhl nejlepších výsledků, nejvyšší možné obecné vzdělanosti a aby uměl rozvinout své zájmy. Tento program si klade za cíl ukázat dětem, že jsou děti, které jsou více nadané, ale i méně nadané. Těm co jsou méně nadaní ukázat, že i oni jsou důležití pro společnost. Program se snaží vychovávat a vzdělávat k člověčenství, toleranci, respektování jiných ras a národů.

Vzdělanost tento program vidí jako: *pevné propojení výchovného a naukového momentu, v jehož centru je dítě, žák se svými individuálními předpoklady a potřebami, které přichází do školy i proto, aby se naučilo umění čelit nástrahám současné společnosti.*

Osnovy tohoto programu jsou udělané obecně, aby učitelé i žáci mohli postupovat podle jakýchkoliv metod. Je na konkrétním učiteli jaké postupy použije. Důležité je, aby byli děti připraveni *pro komunikaci s lidmi a okolním světem, pro schopnost samostatně uvažovat, pro schopnost svobodně a autonomně se rozhodovat a jednat ve shodě s demokratickými a obecně uznávanými životními a mravními hodnotami.*

---

⁷¹Srov. BALVÍN, J. *Romové a alternativní pedagogika*, s. 62-64.

Obecná škola vyučuje tak, aby žák uměl řešit problémy různými metodami a uměl zvolit správné řešení ke konkrétnímu problému. Vede žáky k tomu, aby byli samostatní a uměli obhájit svůj názor. Také se učí:

- *schopnosti vypořádat se s vlastními neúspěchy v práci a tím i v životě*
- *odhalovat příčiny neúspěchů*
- *umění použít získané vědomosti mimo školu v běžném životě*
- *spolupracovat s ostatními*⁷²

Metody vzdělávání romských dětí

Jednou z možností jak učit romské žáky za pomoci alternativní metody je například metoda, která využívá dramatickou výchovu. Dramatické výchovy lze využít při vzdělávání romského etnika a díky tomu si žáci více zapamatují, ale také je škola bude více bavit. Učitelé mohou vymyslet několik způsobů, jak tuto metodu uchopit. Častým způsobem je například nastudování nějaké hry (Cikáni jdou do nebe), kterou poté předvedou. Dále mohou využít romské pohádky nebo historii Romů (pronásledování Romů, holocaust a další).⁷³

Výuka holocaustu za pomoci hry a dramatiky, byla velkým přínosem jak pro romské děti, tak pro české. Díky tomuto způsobu si žáci budou více pamatovat. Paní Hellebrandová vytvořila blok tří vyučovacích hodin, do kterých zařadila výtvarnou, řečovou výchovu a doplňkovou hodinu.

Na začátku tohoto bloku dětem povídala o 2. sv. válce. Jejím cílem bylo, aby se žáci vcítili do dané látky, proto vybrala hru, ve které žáci seděli v kruhu, měli zavřené oči a měli vnímat hudbu. V tom se paní učitelka s asistentkou dotýkaly žáku kancelářskou spinkou a děti tak měly pocítit bolest. Poté za pomoci barev vyjádřili svůj zážitek. Paní Hellebrandová chtěla, aby si děti uvědomovaly, že se toto opravdu stalo. A tak dětem romská asistentka vyprávěla, jak její rodiče byli vězněni v koncentračních táborech. V druhé části šlo o literaturu, kde dětem paní učitelka četla povídku „Život ve větru“ o které si pak společně povídali. Děti měly za úkol vybrat písničku, kterou by zazpívaly mamince na rozloučenou. V poslední části bloku děti vytvářely „masku strachu“.⁷⁴

---

⁷² Srov. FLEISNEROVÁ, M. In Balvín. *J Romové a alternativní pedagogika*, s. 66-69.

⁷³ Srov. BALVÍN, J. *Romové a alternativní pedagogika*, s. 150-151.

⁷⁴ Srov. HELLEBRANDOVÁ, J. In Balvín. *J Romové a alternativní pedagogika*, s. 152-153.

2.4 Výchova romského dítěte

Rodina je základ pro společenský a citový život všech jejích členů a obzvlášť významný je v romské širší rodině. Každý člen v rodině má svoje postavení. O postavení v rodině jsem se zmiňovala v kapitole Struktura romského společenství a role rodiny.⁷⁵

Dětství romských dětí je oproti gádžovským rodinám založeno více na kontaktu. V romské rodině dítě pořád někdo nosí, hraje si s ním a pořád se mu někdo věnuje, aby se cítilo milované. Také si může vstávat a chodit spát, kdy chce. Na rozdíl od gádžovských dětí, ty musí vstávat a chodit spát tak, jak jim rodiče řeknou. Také si hrají více samy než romské děti.

„Romské dítě se učí tím, že vidí a vnímá, co dělají druzí. Nikdo je nedreziruje, učí se jaksí samočinně. Také ho nikdo nemutí, aby se učil něčemu, co mu není dáno od Boha. Když máš dobré ucho, vezmi housle a hraj, když nemáš dobré ucho, tak na ty housle radši nesahej.“⁷⁶

Romské děti se podílí na rozhodování s ostatními. Pokud nastane nějaký problém, tak jsou zvyklé na to, že je každý vyslechne a dá jim prostor se vyjádřit. Jestliže se romské dítě snaží nějaký problém vyřešit samo, tak se na něj dívají přes prsty a je považováno za sobce. U Romů je to tak, že: *„se dělili nejen o chleba, ale i o názory.“* Jsou vychováni ke společnému rozhodování a pak, když nastoupí do škol, tak mají problémy, protože tam musí být sami za sebe a pracovat samostatně.

Nebo například když jsou romské děti ve školce, tak jsou zvyklé na to si hrát s někým, ale gádžovské děti si s nimi hrát nechtějí, protože jsou zvyklí si hrát samy.⁷⁷

---

⁷⁵Srov. DAVIDOVÁ, E. In KAJANOVÁ A KOL, A. *(Ne) rovnosti v romských rodinách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-455-3, s. 43.

⁷⁶Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras =Můžeme se domluvit*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0496-6, s. 117.

⁷⁷ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras =Můžeme se domluvit*. s. 118-119.

Romské děti vlastně už od mala jsou součástí života dospělých a díky tomu neměly problém s navazováním sociálních vztahů. Romské dítě bylo vychovááno tak, že pomáhalo a napodobovalo dospělé, ale nikdy nezapomínalo, jak se má chovat ve svém věku.⁷⁸

Romské děti „*se učily prostou životní praxí, sdělovaná fakta přijímaly v jejich indiskutabilitě, stačilo jim, že vědí, jak se věci mají a umí na ně správně reagovat.*“⁷⁹

V romské rodině byla výchova o děti rozdělena podle pohlaví. O děvče se starala matka a zasvěcovala ji do péče o domácnost, ale i o mladší sourozence. Chlapec pomáhal otci a učil se jeho řemeslu.⁸⁰ V pubertě převzal výchovu dětí otec, který na ně byl více přísnější.⁸¹

Dětství u Romů bylo poměrně krátkou záležitostí, jelikož v brzkém věku zakládaly rodiny. Je dokázáno, že romské děti dospívají mnohem dříve než gádžovské děti. Dívky se totiž vdávaly už kolem dvanácti let.⁸² Výchova dívek trvala ale o mnoho déle než u chlapců, jelikož dříve když se dívka vdala, tak si ji tchyně převychovala tak, aby byla poslušná a pracovitá. Nejdříve musela pomáhat starším ženám, připravovat jídlo, starat se o děti a hlavně musela být pořád k dispozici své tchyni.⁸³ Až když porodila své dítě, tak byla brána jako součást rodiny.⁸⁴

---

⁷⁸Srov. DĚTSTVÍ, In: *romove.radio.cz* [online].

⁷⁹Srov. JAKOUBEK, M. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. ISBN 80-86140-21-0, s. 30.

⁸⁰Srov. HÁJKOVÁ, M. In KAJANOVÁ A KOL, A. *(Ne) rovnosti v romských rodinách*, s. 45.

⁸¹Srov. DĚTSTVÍ, In: *romove.radio.cz* [online].

⁸²Srov. DAVIDOVÁ, E. In KAJANOVÁ A KOL, A. *(Ne) rovnosti v romských rodinách*, s. 46.

⁸³Srov. LACKOVÁ, E. In KAJANOVÁ A KOL, A. *(Ne) rovnosti v romských rodinách*, s. 47.

⁸⁴Srov. DĚTSTVÍ, In: *romove.radio.cz* [online].

3. Možnosti volnočasové formace romských dětí

3.1 Osoby pracující s romskými dětmi

Sociální pracovník

„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.“

(Zákon č. 108/2006, Sb.)

Pedagog volného času

„Pedagog volného času, který vykonává komplexní přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. Pedagog volného času, vykonává dílčí přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.“

(Zákon č. 563/2004 Sb.)

Asistent pedagoga

„Asistent pedagoga, vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči“⁸⁵

---

⁸⁵Srov. OSOBY PRACUJÍCÍ S ROMSKÝMI DĚTMI, In: zakonyprolidi.cz [online].

Asistent pedagoga byl dříve nazýván jako romský asistent pedagoga. Později se název změnil na vychovatele- asistenta pedagoga. Nyní je asistent pedagoga považován jako asistent pedagoga v souvislosti se vzděláváním romských žáků, kteří jsou sociálně znevýhodnění.⁸⁶

„Školský zákon (z.č. 561/2004 Sb.) a zákon o pedagogických pracovnících (z.č. 563/2004 Sb.) upravuje podmínky a požadavky na asistenta pedagoga.“⁸⁷

Hlavní náplní asistenta pedagoga je:

- pomoc žákům se přizpůsobit školnímu prostředí
- pomoc pedagogickým pracovníkům při edukační činnosti
- pomoc při komunikaci se žáky
- spolupráce se zákonnými zástupci žáků.⁸⁸

Romský pedagogický asistent u nás začal působit od roku 1993 díky paní Balabánové.⁸⁹ Romský asistent pomáhá žákům a je jakýmsi jejich vzorem, protože jim ukazuje, že i oni mohou získat dobré zaměstnání, pokud se budou snažit.

Romští asistenti pomáhají dětem s těmito činnostmi:

- *pomoc žákům při aklimatizaci na školní prostředí,*
- *pomoc pedagogům školy při vlastní výchovné činnosti při komunikaci se žáky,*
- *spolupráce s rodiči žáků,*
- *spolupráce s romskou, popř. jinou komunitou v místě školy.*⁹⁰

---

⁸⁶Srov. KALEJA, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011. ISBN 978-80-7368-943-8, s. 87.

⁸⁷ Srov. OSOBY PRACUJÍCÍ S ROMSKÝMI DĚTMI, In: *zakonyprolidi.cz* [online].

⁸⁸Srov. KALEJA, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*, s. 88.

⁸⁹ Srov. ROSINSKÝ, R. *Čavale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filosofova, 2006. ISBN 80-8050-955-7, s. 77.

⁹⁰Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*, s. 66-67.

Pedagogický pracovník

„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

- *je plně způsobilý k právním úkonům,*
- *má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,*
- *je bezúhonný,*
- *je zdravotně způsobilý a*
- *prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.* ⁹¹

(Zákon č. 563/2004 Sb.)

Kompetence učitele romského etnika

K práci učitele je zapotřebí 6 kompetencí. První a nejdůležitější je znalost etnika. Učitel by měl znát jejich kulturu, historii a další, aby tak mohl lépe pochopit jejich problémy. Učitel, který zná tyto věci, bude dětem mnohem lepším učitelem, nežli učitel, který o jejich kultuře nic neví.

Druhou kompetenci, kterou by měl učitel umět, je znalost základů jejich jazyka. Díky tomu bude vědět, jak obtížně je pro romské žáky učit se jiné jazyky. Také pokud například v hudební výchově bude zpívat jejich písničku, tak jim dá najevo, že si jich váží. Další kompetencí je ochota předat primární poznatky o jejich kultuře. Učitel by měl být ochotný a pomoci poznat romským žákům jejich historii, jazyk a kulturu, aby se dozvěděli, jaká byla jejich historie. Školní vzdělávací program se může upravovat, aby vyhovoval potřebám daného žáka. Jako další kompetenci, kterou by měl učitel mít, je být přísný a spravedlivý na všechny žáky.

---

⁹¹ Srov. OSOBY PRACUJÍCÍ S ROMSKÝMI DĚTMI, In: *zakonyprolidi.cz* [online].

Učitel by měl objasňovat své postoje a názory, aby se nestalo, že se nějaký žák bude cítit diskriminován. Předposlední kompetencí je prosociální charakter řešení výchovně vzdělávacích problémů. Učitel by měl řešit problémy efektivně a mluvit se žákem vždy upřímně a otevřeně, ať už se jedná o jakýkoli problém.

Jako poslední kompetencí, kterou by měl učitel ovládat, je citlivá komunikace s rodiči. Tato kompetence je podstatná pro navazování vztahů. Učitel svým pozitivním jednáním motivuje rodiče romského žáka k tomu, aby se více zapojovali do výchovy a rodičovské role. Jestliže se mu to povede, tak může rodiče požádat o pomoc, pokud dítě má nějaký problém.⁹²

3.2 Střediska poskytující volnočasové aktivity

Společenství Romů na Moravě

Organizace Společenství Romů na Moravě byla založena Ing. Karlem Holomkem 31. 10. 1991 jako občanské sdružení. Původně byla založena jako nevládní organizace, aby v místech, kde pracuje, byla partnerem zastupujícím nejširší romskou populaci v místních radnicích. Jejich fungující pobočky se nachází v Brně, Olomouci, Hodoníně a v dalších moravských městech. Jejich prioritou je práce s celou komunitou, což obnáší práci s dětmi a mládeží, pro které se zřizují komunitní centra. Tato komunitní centra pro romské děti pořádají letní tábory a zřizují kroužky. Tato centra mohou navštěvovat jak děti, tak i dospělí, a mohou se zde věnovat aktivitám, které vedou k důstojnému životu a hlavní prioritou je zaměstnat Romy. Zajímavostí této organizace je, že od roku 1999 vydává čtrnáctideník *Romanohangos* neboli *Romský hlas*, kde se dočteme o romské problematice, pobavíme se prózou a poezií, která je jak v češtině, tak i v romštině.

Organizace nabízí terénní programy, které pomáhají lidem ve špatné sociální situaci a mají zabránit sociálnímu vyloučení a snižovat tak jeho dopady. Jedná se o pomoc v problematice dluhů, bydlení, zaměstnání, výchovy a vzdělávání. Dále tato organizace pomáhá lidem žijícím v nepříznivých podmínkách, lidem ohroženým diskriminací a těm, kteří si neumí pomoci sami.

---

⁹²Srov. KALEJA, M. *Mluvme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7368-708-3, s. 117-119.

Tato pomoc se netýká lidí, kteří jsou pod vlivem alkoholu a drog. Terénní pracovníci se průběžně vzdělávají a rekvalifikují, mají ke klientovi individuální přístup a sdělené informace jsou důvěrné.

Dále mají v nabídce projekt „*Mentoring – posílení potenciálu jednotlivce, rodiny a komunity v sociálně vyloučených lokalitách.*“ Zaměřuje se na posílení vědomostního, osobnostního a sociálního potenciálu. Cílem projektu je stabilita rodiny a naučit se řešit problémy. Je určena pro osoby 15 let a více a jedná se o dlouhodobou a celkovou pomoc, kdy se pracuje jak s jednotlivci, tak i s celou rodinou.

Organizace spolupracuje s úřadem práce, kde se pro Romy snaží najít práci, ať už se jedná o veřejně prospěšné práce, nebo práce ve veřejném sektoru.⁹³

Romské středisko Drom

Toto středisko začalo kvůli tomu, aby mohli měnit věci okolo sebe k lepšímu. Středisko vzniklo roku 1989 díky Leoši Fučíkovi a Ignáci Zimovi. Ti se začali zabývat aktivitami pro děti v kritických podmínkách. Během 90. let toto romské středisko stálo u několika důležitých inovací v sociální oblasti. DROM poskytuje své služby všem bez rozdílu na věk. Středisko DROM spolupracuje s Nadačním fondem Verda, který podporuje romské studenty.

Posláním tohoto spolku, který se nachází v Brně, *je pomáhat zřizovateli k plné integraci sociálně vyloučených obyvatel do společnosti, mapovat problémy sociálně vyloučených lokalit a propojovat subjekty veřejné správy a neziskového sektoru na místní úrovni tak, aby spolupracovaly při sociálním začleňování.*

Středisko pomáhá lidem, kteří jsou ve špatné sociální situaci, pomáhá romským studentům a napomáhá občanskému a veřejnému sektoru. DROM nabízí terénní práce, nízkoprahové zařízení, asistenci obětem a pachatelům trestné činnosti, zdravotně-sociální pomoc a skupinové práce s rodinou a pěstouny.

---

⁹³ Srov. STŘEDISKA POSKYTUJÍCÍ VOLOČASOVÉ AKTIVITY, In: *srm.cz*[online].

Nízkoprahové zařízení poskytuje dětem a mládeži podporu a pomoc, pokud se nachází v náročné situaci. Mohou se zde doučovat, chodit na kroužky, nebo se svěřit se svými problémy. Toto zařízení se nezabývá jen tím, jak mají užitečně trávit svůj volný čas, ale jde jim i o to, aby se zde cítili v bezpečí.

V nízkoprahovém zařízení jsou kluby a klubovny, které jsou určeny pro ty, kdo potřebují pomoc. Jsou určeny pro děti a mládež (od 6let do 20let). Tyto klubovny nabízí například vzdělávací, motivační a preventivní programy, sociální služby zaměřené na pomoc v náročných situacích, aktivizační činnost v keramickém, hudebním, fotografickém a tanečním kroužku. Také se snaží pomoci s nalezením práce, získáním dokladů, navázat vztahy anebo naučit jak správně zacházet s finančními prostředky. Zařízení má i své volnočasové aktivity (kulturně poznávací dílna, taneční, divadelní a výtvarná dílna) díky Ministerstvu kultury České republiky.

DROM dále nabízí skupinové práce s rodinou a pěstouny, kde se snaží *„obnovovat rodinné vztahy například mezi rodiči a dětmi v ústavní péči, propojovat rodiny a vzdělávací instituce, podporovat osamělé matky a pěstouny, to jsou jedny z nejdůležitějších oblastí naší práce. Nejcitlivější témata umíme řešit empaticky ve vztahu ke klientům i úřadům.“*

Toto romské středisko začalo jako první v České republice nabízet službu zdravotně sociální pomoci.⁹⁴

---

⁹⁴ Srov. STŘEDISKA POSKYTUJÍCÍ VOLOČASOVÉ AKTIVITY, In: *drom.cz*[online].

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na téma volnočasové aktivity romského etnika. Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak a kde tráví svůj volný čas romské etnikum. Tohoto cíle se mi podařilo dosáhnout, a to především díky literatuře, ze které jsem čerpala. Z dostupné literatury jsem se dozvěděla mnoho informací nejen o tom, jak romské děti tráví volný čas, ale i celkově o Romech. Jak žijí, jak fungují jejich velké rodiny, jaké jsou jejich zvyky a pověry, nebo jak se začleňují do společnosti a jak jsou společností vnímáni. Pokud děti nevyrostají v podnětném prostředí, mnohem obtížněji se začleňují do kolektivu v rámci základního vzdělávání, nemají o výuku zájem, často základní školu opouštějí, aniž by ji dokončily. Velký vliv na děti mají jejich rodiče a nemotivující rodinné prostředí, děti nemají žádné velké profesní ambice, nejsou podporovány ve vzdělávání a spíše se pak uplatňují v dělnických profesích. V minulosti romské děti většinou navštěvovaly zvláštní školy, ale s jejich zrušením jsou nuceny plnit povinnou školní docházku v klasických základních školách. Zde jim dnes velmi často pomáhají speciální pedagogové či asistenti pedagoga.

Pokud jde o vzdělávání a kulturu, jsou zvyklí spíše trávit volný čas doma. Vzdělání pro Romy nepředstavuje důležitou součást života, mají ke škole nedůvěru, což se přenáší i na děti. Díky romským iniciativám se však dospělí Romové postupně dostávají do různých organizací, navštěvují divadla, filmová představení, děti chodí do zájmových kroužků při školách nebo v domech dětí a mládeže. Vhodnou alternativu pro romské děti představují Waldorfské a Montessori školy, kde se může přirozeně rozvinout talent každého dítěte nenásilnou formou.

Mezi romskými dětmi přetrvává zažitý nezájem o smysluplné trávení volného času. Pokud rodina nefunguje a rodiče nedohlíží na to, jak děti tráví volný čas, tak se toulají po ulicích v partách, koukají na televizi, hrají automaty, pijí alkohol nebo propadnou drogám. Pokud jsou dětem nabídnuty zájmové kroužky, které vede vedoucí, který o romské děti a jejich problematiku projeví zájem, rodiče rádi své děti do těchto kroužků začleňují. O to více, pokud jde o kroužky, které jsou blízké romskému temperamentu, např. kroužky taneční, pěvecké, výtvarné. Bohužel romské rodiny na tom často nejsou ekonomicky dobře a jde jim více o zabezpečení základních lidských potřeb než o vzdělání a smysluplné trávení volného času svých dětí. Musím zdůraznit

ale to, že ne všichni romští rodiče se o své děti nezajímají. Je řada rodičů, kteří chtějí, aby se jejich děti vzdělávaly a trávily čas jinak než u televize. I když na tom nejsou finančně dobře, tak se snaží dávat děti např. do kroužků, které připravuje škola.

Dodnes je podle mě na Romy pohlíženo jako na problematickou a nepřizpůsobivou skupinu a celkově jsou vnímáni negativně. Romové se kvůli majoritní společnosti cítí diskriminováni. Je pro ně velmi těžké integrovat se do společnosti a přijmout za své její hodnoty a způsob života. Přesto roste počet romských dětí, které studují a snaží se zažítý stereotyp romského způsobu života změnit.

„Zeptáte-li se člena majority, jak vidí romsko-české soužití, uvede: devastace bytů, kriminalita, záškoláctví, hluk v okolí. Zeptáte-li se kteréhokoli Roma, uvede: diskriminace, nedostatek bytů, složité vzdělání, nezaměstnanost a obrovská byrokracie.“⁹⁵

Velkým přínosem pro Romy jsou spolky nebo sdružení, které jim umožňují smysluplně trávit svůj volný čas. Zde se scházejí a prohlubují své hudební a pohybové nadání, jimiž jsou obdařeni. Např. Romské středisko Drom se snaží pomáhat a podporovat romské děti. Snaží se o to, aby jim pomohli s jejich problémy, ať už jde o doučování nebo něco jiného. Mají pro ně velké množství programů, díky kterým jim v tomto středisku jsou schopni pomoci.

Každý národ jsme jiný, a proto bychom se měli vzájemně respektovat a dělat vše proto, abychom žili v míru, lásce, toleranci a bez předsudků. Tuto myšlenku nejlépe vystihuje básnička Tera Fabiánová.

*„Otevřete svá srdce, lidé,
Prosím vás, řekněte,
Že nejsem jen bludný vítr pod lesem,
Že Rom je člověk,
A člověk je Rom.“⁹⁶*

---

⁹⁵ ŠÍŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v České republice, s. 147.

⁹⁶ ČERNÁ, M. Černobílý život, s. 146.

Použitá literatura

Balvín, J. *Romové a alternativní pedagogika: 19. setkání Hnutí R na Technické univerzitě v Liberci 2. - 3. Června 2000*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. ISBN 80-902461-7-6.

BALVÍN A KOL, J. *Romové a volný čas: Sborník z 9. setkání Hnutí R v Brně*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. ISBN 80-902149-5-9.

BEKOVÁ, J. *Vie et Lumire-Mostmezi dvěma světy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzita Palackého, 2014. ISBN 978-80-244-4165-8.

COHN, W. *Cikáni. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009*. ISBN 978-80-7419-008-7.

ČERNÁ, M. *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6.

DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: cesty Romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8.

GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-615-X.

HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras =Můžeme se domluvit*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0496-6.

JAKOUBEK, M. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. ISBN 80-86140-21-0.

KAJANOVÁ A KOL, A. *(Ne) rovnosti v romských rodinách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-455-3.

KALEJA, M. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3.

KALEJA, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7368-943-8.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4.

ROSINSKÝ, R. *Čhavale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filosofova, 2006. ISBN 80-8050-955-7.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha, Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Vyd.4, Vydavatel: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5.

Použité internetové zdroje

Drom, romské středisko [online]. Brno, 2017. Dostupné z: <http://www.drom.cz/>[cit. 13.03.2023].

Romové v České republice, Děťství[online]. Český rozhlas, Praha, Dostupné z: <https://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>[cit. 13.03.2023].

Romové v České republice, Romská rodina[online]. Český rozhlas, Praha, 26.2.2000. Dostupné z: <https://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>[cit. 13.03.2023].

Společenství Romů na Moravě [online]. Brno. Dostupné z: <http://www.srnm.cz/>[cit. 13.03.2023].

Zákon č. 108/2006, Sb. , 1.2.2023, Zákon o sociálních službách. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbirka zákonů ČR*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>[cit. 13.03.2023].

Zákon č. 563/2004 Sb. ,12.1.2016, Zákon o pedagogických pracovnících. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbirka zákonů ČR*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>[cit. 13.03.2023].

Abstrakt

HEJPETROVÁ, K. *Role volného času romského etnika*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Klíčová slova: volný čas, Rom, historie, romské společenství a rodina, tradice, výchova, Drom, SRNM

Abstrakt:

Cílem práce je popsat specifický charakter romského etnika ve vztahu k jejich pojetí volného času. Tato bakalářská práce se bude zabývat, jak a kde tráví volný čas romské etnikum. K tomu je potřeba nahlédnout do jejich historie, kterou se zabývám v prvních kapitolách. Dále je potřeba rozebrat vztah Romů k volnočasovým aktivitám, ke vzdělávání a práci. Tímto se zabývá druhá kapitola. V třetí kapitole jsou popsány osoby, které pracují s romskými dětmi a příklady středisek, které se zabývají volným časem a problémy romského etnika.

Abstract

The Role of Free Time in the Roma Ethnic Group

Key words: leisure time, Roma, history, Roma community and family, tradition, upbringing, Drom, SRNM

Abstract:

The aim of the work is to describe the specific character of The Roma ethnicity in relation to their concept of leisure time. This Bachelor thesis will look at how and where Roma ethnics spend their free time. To do that, you need to look at their history, which I'm dealing with in the first few chapters. Furthermore, romani people's relationship with leisure activities, education and work needs to be dismantled. This is what the second chapter deals with. The third chapter describes people who work with Roma children and examples of centres dealing with leisure and problems of Roma ethnicity.